

"הטקסט האישי"

אילנית שורף

אילנית שורף
קריאה אהבנה

תפקודים קוגניטיביים ותפיסתיים משפיעים על רכישת והיסוס הקריאה

- תפקודים שמיעתיים- זכירת מילים, קלט שמיעתי, פלט וכתובה.
- תפקודים פונולוגיים- צליל פותח וסוגר, אנליזה וסינתזה פונמית.
- תפקודי שפה וחשיבה- אוצר מילים, יכולת הכללה, הפשטה, תיאור תמונה.
- תפקודים חזותיים- קלט חזותי, פלט דיבור, העתקת צורות.
- תפקודים גרפו מרחביים (גרפו מוטוריים)- יכולת העתקה והתארגנות על הדף.
- טווח קשב וריכוז- זיכרון שמיעתי עם עיבוד.
- מהירות השיום- RNA - מהירות שיום אוטומטית.

קשיים באוצרות פונולוגית

ילדים המתקשים במודעות פונולוגית, אינם מודעים לצלילים המרכיבים את המילה.

לילדים אלו יהיה קושי:

- באנליזה- פירוק המילה לצלילים בודדים.
- בסינתזה- צירוף הצלילים יחד ליצירת מילה.
- להבחין בין צלילים דומים, לדוגמה ס ו-ז או פ ו-ב- צלילים קוליים ובלתי-קוליים.
- להבחין שיש צרור של שני צלילים בתחילת המילה לדוגמה: פסנתר הם עלולים לשמוע סנתר.
- להבחין שבצירוף שתי המילים "כי קיבלתי" הצלילים כי / קי מופיעים פעמיים.

גיוון הוראת הקריאה עם גישת יתאמצה למטה

מודל הקריאה "מלמעלה למטה – Top-Down" רואה בקריאה תהליך היררכי מהכלל אל הפרט. תהליך זה מתחיל דווקא במשמעות הטקסט וממשיך עד לניתוח וזיהוי האותיות והתנועות במילה השלמה.

חשוב להדגיש,

ההצעה להלן מהווה תוספת לשיטת הקריאה הבית-ספרית ולא מיועדת להחליף את השיטה הנלמדת. מטרתה לגוון ולהעשיר את חווית הלמידה לכל התלמידים ובמיוחד לתלמידים עם מודעות פונולוגית מתפתחת.

הטקסט האישי-

צגס זהוראת הקריאה יתאמץה זמטהי

- טקסט אישי הוא טקסט הנכתב עבור ילד או קבוצת ילדים ספציפית, הטקסט מבוסס על סיפור שהילדים מספרים, על תיאור אירועים מחייהם, או על תמונה או ציור משמעותיים עבורו.
- התוכן של הטקסט קרוב לעולמם הרגשי של הילדים, מנוסח בשפתם, מה שיוצר מוטיבציה ומעורבות רגשית בתהליך הקריאה, ומהווה בסיס ללימוד קריאה בצורה המותאמת אישית ליכולותיהם ולצרכיהם.

מאפייני מוצל הצלחה עם הטקסט האישי:

✓מדגיש את הקשר בין השפה המדוברת והכתובה - מעבר הדרגתי וטבעי מדיבור והאזנה לקריאה וכתיבה.

✓הילד קורא טקסט שתוכנו מוכר ולשונו היא לשון הילד, מה שמקל על זיהוי המשמעות והבנת הנקרא.

✓מאפשר לימוד מזדמן ואינטגרטיבי של רמזי השפה הכתובה כמו אותיות, תנועות וצורנים מתוך הקשר.

✓ מטפח את ההבעה המילולית של הילד.

✓מתקדם בקצב אישי, כשהתלמיד אקטיבי ומעורב בתהליך הלמידה.

✓מטפח מיומנויות הבנת הנקרא.

על
העבודה
בחוץ
הטקסט
האישי

שימו לב,
המעבר משלב

רגע לפני שאתחילים, שיאוזבו!

קצה ההתקדמות באהודה אז הטקסט האישי

המעבר בין שלבי העבודה במודל דורש התאמה גמישה לצרכים ולהתקדמות של הלומדים.

על אף ההמלצה להלן, החלוקה לשיעורים אינה קבועה או נוקשה והיא משתנה בהתאם למאפייני הקבוצה ולהתפתחות תהליך הלמידה.

העריכו באופן דינמי את רמת ההבנה וההפנמה של התלמידים, את מידת העניין והמוטיבציה שהם מפגינים. עצרו במידת הצורך, שלבו משחק וספקו חיזוק או תרגול נוסף של מיומנויות מסוימות.

שיעור ראשון

1. כתיבה משותפת על הסיפור

- א- התלמידים מספרים סיפור אישי – חוויתי.
- ב- הסיפור נכתב לעיני התלמידים על דף נייר, בכתב יד ברור ובאותיות דפוס מנוקדות. הכתיבה מלווה בקול המורה כך שהתלמידים שומעים כל גראפמה נכתבת.
- ג- המורה כותבת את סיפורם של התלמידים כפי שהם מספרים אותו למעט תיקונים מורפולוגיים, תחביריים ומורפו-תחביריים, והפיכת הגוף מראשון לשלישי (לדוגמה: אם התלמידים יספרו: "אנחנו אוהבים לרוץ" המורה תאמר ותכתוב "הם אוהבים לרוץ").
- ד- המורה כותבת כל משפט בשורה נפרדת (שורות הסיפור צריכות להיות קצרות).

LEARN:

בִּהְפֹסְקָה הַגְּדוּלָה / לִידוֹר, גְּאִיָּה, לִיָּה וְאוֹרִי

- ✓ מומלץ למצוא חוויה משותפת ולהזכיר בסיפור את שמות התלמידים בקבוצה (תיאור של שיעור, טיול, חגיגה בית ספרית וכדומה שכולם לקחו בהם חלק).
- ✓ ניתן להתמקד, לחילופין, בחוויה אישית ייחודית של תלמיד אחד בקבוצה (אירוע ייחודי, שינוי שהתלמיד עבר וכדומה) ולדאוג להתמקד בסיפורים אישיים של תלמידים נוספים בקבוצה בהזדמנויות אחרות.
- ✓ כתיבת הסיפור המשותפת יכולה להיות גם בעקבות תמונה/רצף תמונות, צפייה בסרטון וכדומה.
- ✓ את הכותרת לסיפור מחברים יחד חברי הקבוצה (מומלץ להוסיף גם את שמות מחברי הסיפור).

כֹּל יוֹם בִּהְפֹסְקָה הַגְּדוּלָה,

לִידוֹר, גְּאִיָּה, לִיָּה וְאוֹרִי מְשַׁחֲקִים יַחַד בְּחֶצֶר.

הַמְשַׁחֲקִים הָאֵהוּב עֲלֵיהֶם הוּא תוֹפֶסֶת צְבָעִים.

הַתוֹפֶסֶת אוֹמֵר שֵׁם שֶׁל צֶבֶע

וְכֹלֵם מְחַפְּשִׁים חֶפֶץ בְּצֶבֶע שֶׁהוּא אָמֵר.

2. ביסוס ההיכרות עם הטקסט הכתוב:

- א- המורה קוראת את הסיפור בשלמותו תוך שהיא מורה עם האצבע על מקום המילה שקוראת.
 - ב- הילדים מראים עם האצבע היכן לקרוא והמורה קוראת. בדרך זו העיניים של הילדים עוקבות אחר הטקסט, והם שומעים קריאה באינטונציה נכונה תוך התייחסות לסימני הפיסוק.
 - ג- התלמידים והמורה קוראים יחד את הסיפור.
 - ד- התלמידים קוראים לבד את הסיפור בקריאת מקהלה.
 - ה- כל תלמיד קורא משפט מהסיפור.
- ניתן להוסיף דרכים שונות לקריאה חוזרת במידת הצורך.
קל ללמוד את הסיפור בע"פ כי המשלב הלשוני מתאים לילדים והטקסט קצר.

ו. שחקו על הקבוצה המשחק "איפה כתובה":

- לדוגמה: איפה כתוב 'הפסקה'? איפה כתוב 'בחצר'?
- עודדו את הילדים לענות מתוך זיכרון הטקסט, גם אם הם לא בטוחים במיקום המדויק.
- תנו להם להיעזר ברצף הסיפור.
- אפשרו לילדים בתורם לשאול היכן מופיעה מילה מסוימת. זה יעזור להם לזכור את השלב הבא.
- נסו מדי פעם לאתגר אותם עם שאלות מכשילות, כאשר אתם מבהירים שהם צריכים "להיות המורים" ולבדוק אם המורה טועה.

ז. המשיכו משחק המשחק "מה כתובה":

- הצביעו על מילה מסוימת והזמינו את הילדים לומר מה כתוב בה.
- שאלו, למשל: מה כתוב כאן? 'משחק'? 'צבעים'?
- השתדלו לשאול שאלות שהם יוכלו לענות עליהן.
- השתמשו באביזרים מעניינים כמו פנס כדי להצביע על המילים ולעורר עניין.

ח. תרגלו קריאה חוזרת על הסיפור:

- בקשו מהתלמידים לקרוא את הסיפור שנבנה מספר פעמים.
- עודדו אותם לקרוא עד שהקריאה תהיה רהוטה, מדויקת ושוטפת.

3. פירוק הסיפור המשפטי:

א-אלו את הקבוצה שאות שהתשובות אליהן מופיעות באפורה
הטקסט. השתמשו תמיד במילות השאלה "איפה כתובה...?". אזורי:

הציבו כמטרה שהילדים יוכלו לזהות היכן כל משפט כתוב ומה תוכנו, גם כשהמשפטים מוצגים בסדר שונה מהמקורי. התקדמו לקראת מטרה זו בהדרגה, כאשר אתם משנים את סדר המשפטים בכל פעם רק במעט.

זכרו שהעיקרון המנחה הוא להציב בכל שלב אתגר שאתם בטוחים שהילדים יצליחו בו ב-100%.

- איפה כתוב מה לידור, גאיה, ליה ואורי אוהבים לעשות בהפסקה?
- איפה כתוב מהו המשחק האהוב על הילדים?
- איפה כתוב מה התופס אומר במשחק תופסת צבעים?

ב-בקשו מהילדים למצוא ולקרוא בקול את המשפט הנ"ל שאונה אל השאלה, ולאחר מכן לציור אותו מהצורתו.

- לדוגמה: "המשחק האהוב עליהם הוא תופסת צבעים". המשיכו לשאול שאלות הנוגעות לכל המשפטים בסיפור, עד שבסוף כל הטקסט יהיה גזור למשפטים בודדים.

ג-תנו לכל ילד בתורו את רצונות המשפטים הגלורים ובקשו ממנו לסדר אותם מתחילת סדר האירועים המקורי בסיפור.

תרגול אזכרה:

התלמידים כותבים את
המילים החסרות
במחברת (אין צורך
להעתיק את כל הסיפור).

בהפסקה הגדולה / לידור, גאיה, ליה ואורי

כל יום ב_____ הגדולה,

לידור, גאיה, ליה ו_____ משחקים יחד בחצר.

המשחק האהוב עליהם הוא _____ צבעים.

התופס אומר שם של _____

וכלם מחפשים _____ בצבע שהוא אמר.

זקראת השיעור הבא על הטקסט האישי:

- **הקלדה וניקוד:**
 - ✓ המורה תקליד ותנקד את הסיפור שנכתב עם הילדים. (שימו לב- יש לשמור על אופן וסדר הייצוג המקורי של הסיפור).
- **הכנת עותקים של הטקסט:**
 - ✓ עותק מוקטן להדבקה במחברת של כל תלמיד.
 - ✓ מספר עותקים נוספים בגודל עמוד לעבודה המשכית על הטקסט- העותקים ישמשו לפעילויות כמו גזירה, סימון ומיון.
- **ארגון אביזרי למידה אישיים:**
 - ✓ הכנת שקית או מעטפה עבור כל תלמיד.
 - ✓ המשפטים והמילים שייגזרו מהטקסט יאוחסנו בשקית או במעטפה.
- **הכנת משימות שונות לתרגול על הטקסט** (ראו דוגמאות בהמשך).

שיעור שני

4. פירוק המשפטים לחלקים:

- חזרה על הטקסט השלם וקריאתו על ידי הילדים.
- חזרה על בניית הרצף באמצעות המשפטים המבולבלים.
- פירוק המשפטים למילים:

אפשרות א' - עבודה על משפט נבחר:

- הגיעו למפגש עם משפט מהסיפור, שהוקלד תוך הקפדה על כתב ברור ומרווח בין המילים, כהכנה לשלב הגזירה.
- גזרו את המשפט למילים והניחו אותן גזורות בסדר הנכון אל מול הילדים.
- המשיכו במשחקי "איפה כתוב" ו"מה כתוב", הפעם תוך התמקדות רק במשפט הנבחר.
- בקשו מהילדים רשות לשנות בהדרגה את סדר המילים במשפט הנתון. בכל פעם ששיניתם את הסדר, בררו עם הילדים איפה כתובה כל מילה ומה כתוב בה. חזרו על כך עד שתחושו שהילדים מזהים את המילים ללא תלות במיקומן במשפט.
- זכרו, אין צורך לפרק את כל המשפטים בסיפור. התקדמו בקצב המתאים לילדים ופרקו כמה משפטים שהם יכולים לעכל בכל שלב.

אפשרות ב' - גזירת מילים מכל משפט:

- חלקו לכל ילד בקבוצה את אחד ממשפטי הסיפור, למשל: "התופס אומר צבע וכולם מחפשים חפץ בצבע שהוא אמר".
- הנחו את הילדים אילו מילים לגזור מתוך המשפט, למשל: "גזרו את המילה 'התופס'", "גזרו את הצבע שהתופס אומר", "גזרו את מה שהילדים מחפשים" וכן הלאה.
- לאחר שהילדים גזרו את כל המילים מהמשפט, בקשו מהם להרכיב את המשפט המקורי מחדש.
- עודדו את הילדים להרכיב בעצמם משפטים חדשים ויצירתיים מהמילים הגזורות.
- בינתיים, גם אתם כמורים גזרו את המילים מעותק הסיפור שלכם, כדי שתוכלו להשתמש בהן בהמשך למשחקי הברקה ותרגול נוספים.

בשני המקרים, פירוק הסיפור למילים מאפשר לילדים להתמקד ביחידות הבסיסיות של הטקסט, לחזק את הזיהוי שלהם את המילים הבודדות, וגם לגלות גמישות והבנה שאותן מילים יכולות להשתלב במגוון הקשרים. בשלב זה הם גם יכולים לחוות חוויות של יצירה והנאה עם השפה.

תרצ"ו אפשרו

ב. המלים במשפט נדבוקו זו לזו, גזרו וְהפְּרִידוּ אותן זו מזו.

המשחק האהוב עליהם הוא תופסת צבעים

לאחר הגזירה, הדביקו את המלים הגזורות עם רוחים מתאימים.

א. השלימו את המלה החסרה בכל אחד מהמשפטים הבאים:

1. _____ האהוב עליהם הוא תופסת צבעים.

2. המשחק _____ עליהם הוא תופסת צבעים.

3. המשחק האהוב _____ הוא תופסת צבעים.

4. המשחק האהוב עליהם _____ תופסת צבעים.

5. המשחק האהוב עליהם הוא _____ צבעים.

6. המשחק האהוב עליהם הוא תופסת _____.

ג. סדרו את המלים הבאות כך שיוצר המשפט הנכון:

צבעים / תופסת / עליהם / הוא / המשחק / האהוב

סיפור שלי

5. פירוק הסיפור לצירופים ואפואות:

- א- בחרו תנועה ספציפית שברצונכם ללמד בפעילות זו, למשל צירה-סגול.
- ב- הדגימו את התנועה בעצמכם, והשמיעו את הצליל שלה בקול באופן מוגזם ומודגש.
- ג- צרו צירופים שונים עם התנועה, למשל: צַ, בֵּ, תֵּ.
- ד- בקשו מהתלמידים למצוא מילים מהטקסט המכילות את התנועה הזו. שאלו: "באילו מילים בסיפור שומעים את הצליל הזה?" התלמידים יצביעו ויקראו את המילים.

פירוק אצרוּפּיּס אַפּונאַות:

- ה- קראו עם התלמידים את רשימת המילים בהן מופיעות התנועות צירה סגול.
- ו- הדגימו בעצמכם את פירוק המילים שנבחרו לצלילים: פרקו מילה כמו "בחצר" ל: ב-ח-צ-ר.
- ז- בקשו מהתלמידים לצבוע את הצירופים עם התנועות הנ"ל.

בְּחָצֵר

עַלֵּיהֶם

תּוֹפֵסֶת

צָבַע

חִפְּץ

קבוצ	שורק	חולם חסר	חולם מלא	צירה	סגול	חיריק חסר	חיריק מלא	פתח	קמץ	שוא	
וּ	וּ	וּ	וּ	וּ	וּ	וּ	וּ	וּ	וּ	וּ	
											א
											ב
											ב
											ג
											ד
											ה
											ו
											ז
											ח
											ט
											י
											כ
											כ
											ל
											מ
											נ
											ס
											ע
											פ
											פ
											צ
											ק
											ר
											ש
											ת

המשך פירוק לצירופים ולפונמות:

בַּחֲצֵר

ח- בודדו את הצליל הראשון המילה עם תנועת הצירה/סגול

בַּ

ט- פרקו את הצירוף לעיצור ולתנועה

בַּ

שָׂא	קֶמֶץ	פָּתַח	חִירִיק מְלֵא	חִירִיק חֹסֵר	סְגוּל	צִירֵה	חֹלֶם מְלֵא	חֹלֶם חֹסֵר	שׁוּרֵק	קְבוּץ
ִ	ֶ	ֶ	ִ	ִ	ֶ	ֶ	ִ	ִ	ִ	ֶ
א					בְּ					
ב										
ב										
ג										
ד										
ה										
ו										
ז										
ח										
ט										
י										
כ										
כ										
ל										
מ										
נ										
ס										
ע										
פ										
פ										
צ										
ק										
ר										
ש										
ת										

י- מקמו את הצירוף בלוח הצירופים.

יא- לאחר עוד מספר הדגמות, תנו לתלמידים לתרגל את הפירוק וההדבקה בעצמם.

יב- תרגלו קריאה של הצירופים.

יג- המציאו משחקים מהנים עם הטבלה והצירופים שיצרתם:

✓ ערכו לוחות אימון לכתיבת מילים

המתחילות/מסתיימות בצירוף מסוים.

✓ בקשו מהתלמידים להיעזר בלוח ולאית מילים.

✓ שחקו משחקי זיכרון שבהם צריך להתאים בין

מילים מהסיפור לצירופים בהן.

✓ ערכו תחרות מי יוצר יותר מילים חדשות

מצירופים נתונים.

וכדומה.

אורך העבודה על הסיפור ניתן ורצוי *אלף* פאילויות לתרגול איומניות הכנת הנקרא וההצה הכתב

• שאלת שאלות:

- תנו לתלמידים מאגר מילות שאלה, קראו אותן יחד והדגימו את השימוש בהן.
- עודדו את התלמידים לשאול שאלות משלהם על הסיפור ולחפש את התשובות בטקסט.
- עודדו את התלמידים לשאול שאלות שאין עליהן תשובות בטקסט.

• בחירת משפט אהוב מהסיפור:

- בקשו מהתלמידים לבחור את המשפט האהוב עליהם בסיפור.
- שאלו מדוע בחרו במשפט זה ומה הופך אותו למשמעותי עבורם.

• העלאת המשלב הלשוני:

- בחרו כמה מילים בסיפור.
- הציעו יחד מילים "מיוחדות" או "חגיגיות" יותר שיכולות להחליף אותן.
- שחקו משחק בו התלמידים מנסים "לתרגם" את הסיפור/ את המשפט למילים "חגיגיות" יותר.

• פעילויות הבעה בכתב:

✓ עיבוי משפטים:

- בחרו משפטים בסיפור והדגימו כיצד להוסיף להם פרטים ותיאורים.
- עודדו את התלמידים להרחיב משפטים נוספים, ורשמו את ההרחבות שלהם על הלוח.
- קומיקס, רשימות, פתקים, הודעות, המשך לסיפור, מכתב לדמויות וכדומה.